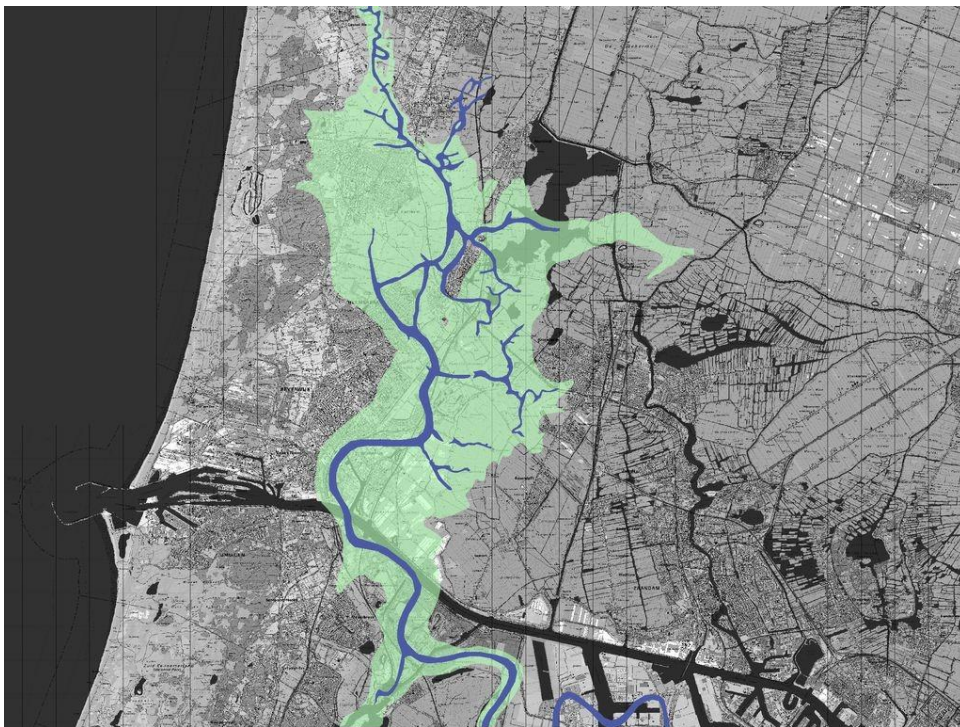

PLAN VAN AANPAK ICOON OER-IJ IN HEILOO

Inleiding algemeen	2
Waar moet een icoon aan voldoen?	3
Suggesties voor de overgang plan- naar uitvoeringsfase	4
Icoon Heiloo	5
Deelnemende partijen en hun rollen	6
Historische achtergrond van de locatie	7
Welke historische kwaliteiten moeten worden meegenomen?	9
Met welke praktische zaken moet worden rekening gehouden?	10
Scenario's	11
Financiën	12
Draaiboek	13

Bijlagen:

Tekst Informatiebord gemeente	14
Archeologische weekrapporten van de locatie	15

Het Oer-IJ gebied, geprojecteerd op de tegenwoordige situatie

INLEIDING ALGEMEEN

Het Oer-IJ ligt aan de basis voor het landschap van geheel Noord-Kennemerland; feitelijk kunnen we spreken van een fossiel landschap. In het Oer-IJ landschap onderscheiden we zes belangrijke perioden uit welke allemaal nog landschapselementen aanwezig zijn. Zij zijn met enige achtergrondkennis, nog steeds goed te herkennen. Om de kennis daarover te verspreiden is door de Stichting Oer-IJ voorlopig een zestal 'iconen' ontwikkeld, die elk symbool staan voor een bepaalde periode van het Oer-IJ gebied. Wellicht kan deze selectie in de toekomst nog worden aangevuld.

Iedere periode heeft zijn eigen karakteristieke iconische beelden. Om zoveel mogelijk mensen betrokken en enthousiast te krijgen wil de Stichting Oer IJ deze perioden op specifieke plekken reconstrueren of anderszins verbeelden.

Ook in het landschap kunnen beelden worden gereconstrueerd. In de landschapsvisie van de Stichting Oer-IJ is dit vertaald in ideeën voor het plaatsen van iconen. De iconen zijn voor een deel gekoppeld aan bestaande voorzieningen zoals Informatiecentrum de Hoep, Erfgoedpark De Hoop, Museum Egmond. Voor een ander deel zijn het nieuwe locaties: in Heiloo, Velsen en aan het Noordzeekanaal.

De toekomstige iconen worden herkenbaar uniform verbeeld en met elkaar verbonden door nieuwe of bestaande fiets- of wandelroutes.

De geplande tijdvensters / iconen van het Oer-IJ gebied zijn voorlopig:

- Prehistorie (Castricum, De Hoep)
- Romeinse Tijd (Velsen)
- Vroege Middeleeuwen (Heiloo)
- Late Middeleeuwen (Egmond aan den Hoef)
- Nieuwe Tijd (Erfgoedpark de Hoop)
- Moderne Tijd, (Het groene Schip Noordzeekanaal)

SUGGESTIES VOOR DE OVERGANG VAN PLAN NAAR UITVOERING

Voor de toekomstige uitvoering van de plannen van de (voorlopig) 6 iconen is het van belang om met een aantal zaken rekening te houden:

- Uniforme vormgeving van de toekomstige locaties: een afbeeldingskaart van het Oer-IJgebied waarop de locaties van de overige iconen zijn aangegeven, informatieborden met het logo van het Oer-IJ (lettertype en grootte, opzet) en een verbindend element dat op alle icoon-locaties te vinden is, zoals een uitkijkpunt (Ontwerp Rik de Visser).
- In een vroeg stadium draagvlak creëren bij de plaatselijke historische verenigingen, deskundigen en desbetreffende gemeenten door hen te betrekken bij de uitvoering.
- Open staan voor eventueel door hen aangedragen potentiële toekomstige iconen.
- De integrale uitvoering in handen geven van een procesregisseur / projectleider.

WAAR MOET EEN ICOON AAN VOLDOEN?

Het icoon moet vooral gericht zijn op informatie en educatie rond de identiteit van het Oer-IJ, waarbij het aspect recreatie heel belangrijk is. Samenvattend gaat het om:

- een verbinding met het verhaal van het Oer-IJ leggen;
- via informatie de geschiedenis van het landschap en zijn bewoners zichtbaar maken;
- een rustplek bieden; eventueel met kiosk of wc
- aansluiten op wandel- en fietsroutes;
- verwijzen naar bronnen en locaties (zoals bijvoorbeeld Stichting Regionale Archeologie Baduhenna en Historische Vereniging Heiloo) waar meer informatie over het icoon is te verkrijgen
- eenvoudig in onderhoud zijn, hufteerproof, veilig en beheersbaar voor de eigenaar van het icoon.

Aansluiten op wandel en fietsroutes

ICOON HEILOO: VROEGE MIDDELEEUWEN

De Stichting Oer-IJ heeft het plan om in Heiloo een icoon rond het thema van de Vroege Middeleeuwen te realiseren. De relatie van Heiloo met het Oer-IJ is, dat zowel in het oostelijk als het westelijke deel van de gemeente, kleine waterlopen richting de zuidelijker gelegen hoofdgeul van het Oer-IJ in Limmen stromen, welke duidelijk zichtbaar ligt bij het kruispunt van de Zeeweg en Rijksstraatweg. Deze hoofdgeul staat bekend als de Schulpvaart en loopt richting Bakkum; vroeger mondde hij uit in zee.

Het gebied met deze zijtakjes van het Oer-IJ staat in het oostelijk deel van Heiloo bekend als het gebied van de Die (afkomstig van d'IJ (ij of ie) betekent "van het IJ". Zie ook de afbeelding op pagina 9, historische achtergrond van de locatie.

De periode van de Vroege Middeleeuwen is voor Heiloo een belangrijke, want het is de periode dat er meerdere kleine buurtschappen op de strandwal ontstaan zoals Oosterzij, Dusseldorp en Oesdom, die historisch verbonden worden aan de kerstening van het gebied door Angelsaksische missionarissen zoals Willibrord en Adelbertus in het begin van de 8^e eeuw.

De Vroege Middeleeuwen is ook een periode waarin zowel Heiloo als het nabij gelegen Limmen in het kader van handel en verkeer gebruik maken van de aan- en afvoersloten van de Die, om de buurtschappen ter plekke te bevoorraden. Voorbeeld daarvan is de Laandervaart net over de grens met Heiloo in Limmen.

De Vroeg Middeleeuwse open verbinding van het gebied met de Rekere en de Zijpe was een probleem, omdat de invloed van de zee grillig was en onvoorspelbaar. Om die reden werden er door de Abdij van Egmond rond het jaar 1100 dijken aangelegd tussen de drie bestaande strandwallen onderling. Dit betrof de Zanddijk tussen Egmond en Heiloo, maar ook de Limmerdam, aangelegd tussen Heiloo en Akersloot. Deze stabilisatie aan het einde van de Vroege Middeleeuwen, betekende feitelijk de start van een definitieve ontginning van het gebied.

Belangrijk voor het goed in gebruik nemen van het gebied in de Vroege Middeleeuwen was de inrichting van het landschap met houtwallen en greppels, welke tot op de dag van vandaag nog op meerdere plekken in Heiloo aanwezig zijn. Daarnaast is de kennis over de Vroege Middeleeuwen in Heiloo de afgelopen twee decennia door intensief archeologisch onderzoek in het kader van de bouw van de nieuwe woonwijk Zuiderloo sterk uitgebreid, met name op het gebied van boerderijerven uit die fase.

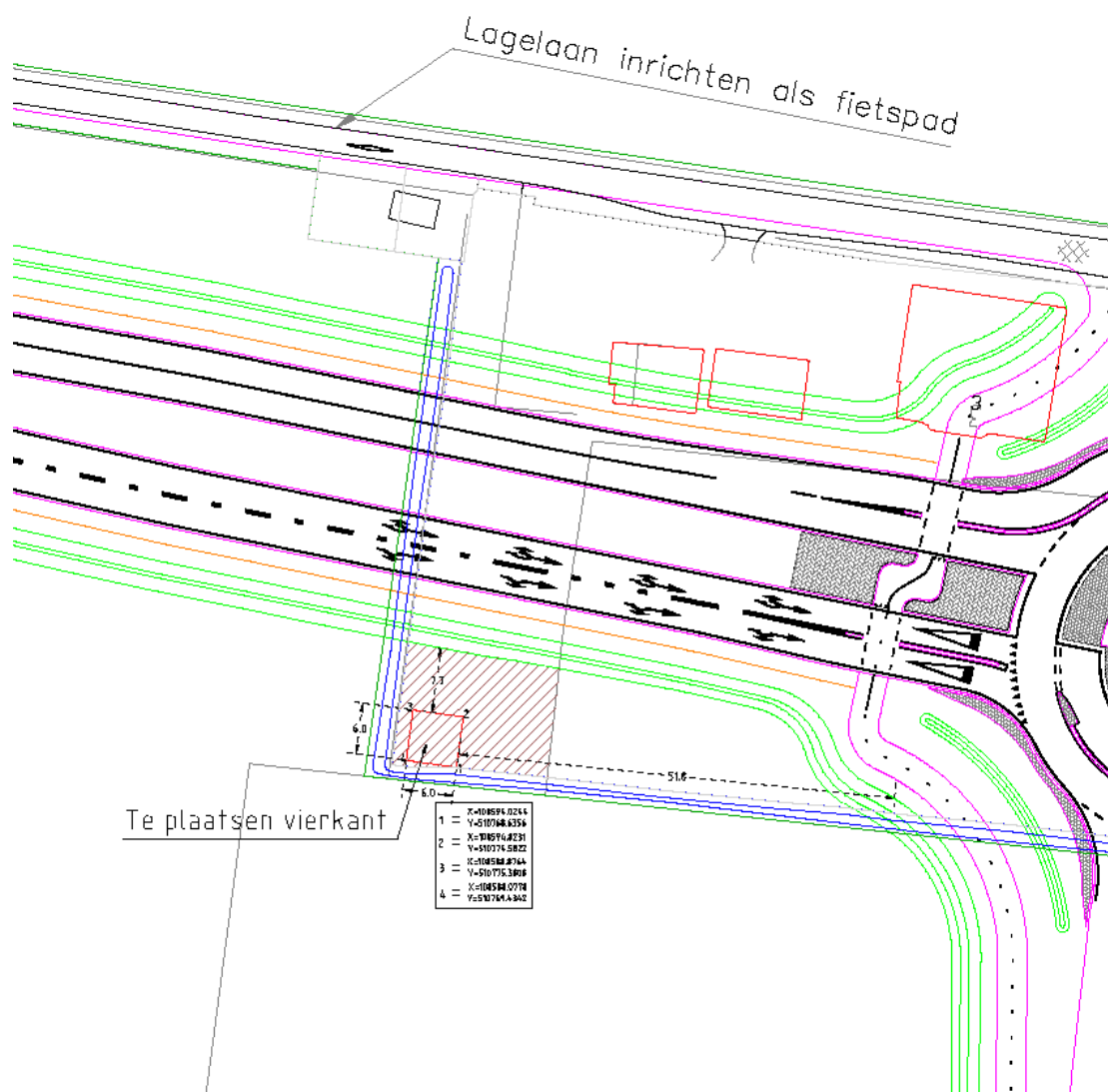
EEN EVENTUELE LOCATIE

Een beschikbare locatie voor het toekomstige icoon in Heiloo zou een gemeentelijk perceel aan de Oosterzijweg kunnen zijn, dat werd aangekocht voor de aanleg van de afslag A9 in het ontwikkelgebied Zandzoom. Op dit perceel stond voorheen een oude stolp welke is gesloopt, maar het basisskelet (het vierkant) is bewust behouden. Deze actie was bedoeld om een signaal af te geven omtrent het feit dat er al zo vele stolpen in Noord-Holland zijn gesloopt of zijn verdwenen. De transformatie van deze locatie tot icoon, zou een aanvulling op de ruimtelijke kwaliteit ter plekke zijn. Alhoewel het vierkant niet uit de Vroege Middeleeuwen stamt, kan het thema binnen of rond de ruimte van het historische vierkant uitgewerkt en verbeeld worden. De locatie is verder interessant, omdat in de nabijheid historische en landschappelijke elementen aanwezig zijn, die het historische en met name Vroeg Middeleeuwse verhaal, verder ondersteunen. Landschapselementen zoals de strandwal, de strandvlakte, de Limmerdam, de eeuwenoude houtwallen en greppels, maar ook de belangrijke rol van het water in het kader van handel en verkeer kunnen het totaalbeeld van het toekomstige icoon versterken. Zelfs kan in relatie tot de Vroegmiddeleeuwse handel en verkeer weer een referentie gemaakt worden aan de rol van de nieuwe afslag van de A9.

In groter verband is de locatie interessant omdat hij in de toekomst aan gaat sluiten op de groene buffer tussen Heiloo en Limmen, met aandacht voor het contrast tussen beplanting op de strandwal en in de strandvlakte, biodiversiteit in zijn algemeenheid en vleermuizen en insecten.

Het vierkant van de gesloopte stolp wordt onderdeel van de icoonlocatie

Noord is boven, zuid is onder.

De locatie ten noorden en oosten van het (inmiddels geplaatste) vierkant omvat het gearceerde gedeelte en het deel ten oosten daarvan binnen het perceel en de groene lijnen. Dat betreft circa 200 m².

DEELNEMENDE PARTIJEN EN HUN ROLLEN

- Stichting Oer-IJ (Rik Duijn namens het bestuur)
- De Werkgroep Oer-IJ
- Stichting Regionale Archeologie Baduhenna (adviseur)
- Historische Vereniging Heiloo (adviseur)
- Silke Lange (archeoloog en kenner van het gebied, adviseur)
- Gemeente als grondeigenaar in de personen van Arthur van Leeuwen (projectleider Afslag A9), Theo Bentvelsen (projectleider Zandzoom), Anne Beeksma (beleidsmedewerkster erfgoed) en Jacqueline van Latum (stedenbouwkundige)
- Bureau Vista in de persoon van Rik de Visser (vormgever Oer IJ-taal vorm en visualisatie plan)
- VVV
- Horeca nabij (Kwartje Koffie)
- Plaatselijke scholen (bezoekers iconen)
- Anita van Breugel (cultuurhistoricus, oud-beleidsmedewerkster Erfgoed gemeente Heiloo en schrijver PVA).

De inmiddels gesloopte stomp waarvan het vierkant tegenwoordig op de iconlocatie is geplaatst.

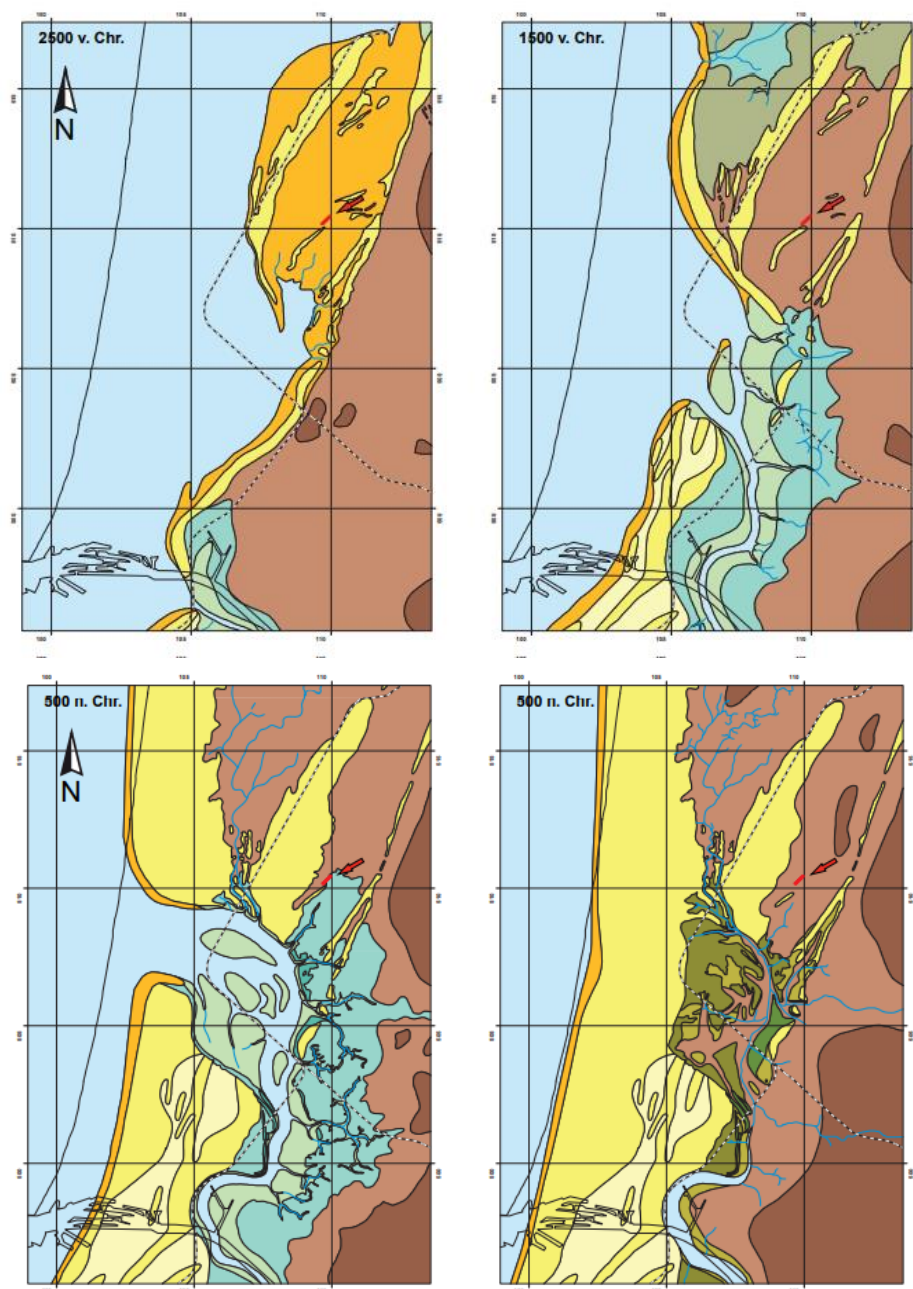
HISTORISCHE ACHTERGROND VAN DE LOCATIE

De locatie waarop voornoemde stolp stond, maakte deel uit van het buurtschap Oosterzij. Het buurtschap bestaat / bestond uit een aantal boerderijen langs de Oosterzijweg, die liggen tussen de grens met Limmen in het zuiden en de huidige Ypesteinerlaan in het noorden. De boerderij was de meest zuidelijke boerderij van het buurtschap en tevens de enige boerderij aan de westzijde van het doorgaande lint. Het merendeel van het buurtschap lag aan de oostzijde van de Oosterzijweg op een uitloper van de strandwal, parallel aan de Oosterzijweg. Tussen deze uitloper en de Oosterzijweg ligt een lager stuk grond (strandvlakte) van circa 75 meter, dat vanwege de lagere ligging niet geschikt was om te bewonen. Tot op de dag van vandaag is het solitaire stukje strandwal op enige afstand van de Oosterzijweg nog goed herkenbaar en vertelt het iets over de landschaps- en nederzettingsgeschiedenis. Het is belangrijk om hiervoor aandacht te vragen vanwege meerdere verzoeken de open locatie tussen de twee strandwallen te mogen bebouwen.

De Oosterzijweg zelf vormt (in grote lijnen) de oostelijke begrenzing van de circa anderhalve kilometer brede strandwal waarop Heiloo is ontstaan; stolpen stonden van oudsher op de overgang van de strandwal naar de strandvlakte; men plaatste de boerderij op de droge gronden van de strandwal zodat men droog kon wonen en het vee kon in de sappige, natte en lager gelegen weiden van de strandvlakte grazen. De locatie is geschikt om dit verhaal te verbeelden.

Direct ten oosten van de locatie ligt de strandvlakte: het gebied ligt lager en er is (nog) een weids uitzicht richting het oosten. Op het laagste punt van de strandvlakte ter plekke liep het kronkelige veenstroompje de Die naar de noordelijke aftakking van het Oer-IJ. Vanuit de Die liepen meerdere, ook wel door de mens gegraven aanvoersloten richting de strandwal, -dus richting de Oosterzijweg,- om de aanwezige landgoederen, maar ook openbare plaatsen te voorzien van producten. In een tijd dat er nog nauwelijks wegen waren, waren deze vaarten essentieel. Nabij de potentiële icon-locatie ligt o.a. de Laandervaart, die leidde naar Noord-Limmen. Ten noorden van het buurtschap Oosterzij lag de aanvoersloot van het buurtschap en deze locatie stond bekend als Het Stet en is nog steeds herkenbaar als vaart tussen de Ypesteinerlaan en De Boog. Het is interessant om deze waterlopen te benoemen in relatie tot de locatie.

In de nabijheid van de locatie is tevens de Limmerdam te zien; een dammetje dat rond het jaar 1100 gelijktijdig met de Zanddijk, is opgeworpen door de Abdij van Egmond in het kader van de ontginning van het gebied. Dit dammetje is nog aanwezig, maar zou in het kader van de afslag worden gerestaureerd en beter zichtbaar worden gemaakt. Het loopt direct ten noorden van het NTI-NLP Instituut, nabij de geplande iconlocatie in oostelijke richting, om daar aan te sluiten op de strandwal van Akersloot.

Figuur 2.2
Paleogeografische kaarten van het Oer-IJ gebied met daarop de ligging van het onderzoeksgebied Heiloo afslag A9 (bron: Vos 2015).

Getijden landschappen

Subgetijdengebied

— Noordzee en getijdengeulen

Intergetijdengebied

— Zandplaten en slikken

Inter-/supragetijdengebied

— Strandzanden en washovers

Supragetijdengebied

— Kweldergebied

— Kwelderwallen

Terrestrische landschappen

Duinlandschap

— Hoog duingebied

— Laag duingebied met duinvalleien deels opgevuld met veen

Veenlandschap

— Eutroof veenmoeras

— Meso- en oligotroof veenmoeras

— Ontgonnen veenlandschap

Voormalig getijdenlandschap

— Drooggevallen zandwadden en slikken

— Drooggevallen hogere zandwadden en washovers

— Drooggevallen kwelderwallen- en ruggen

— Drooggevallen kweldervlakte

Lijnsymbolen

— Kreken en waterlopen

— Huidige kustlijn en Noordzeekanaal

— Spoorlijn

— Onderzoeksgebied A9

Bron: Vos in Van der Leije 2018, pag. 14 (Archol Rapport 348 Archeologisch onderzoek in het plangebied 'Afslag A9' Archeologische begeleiding en inventariserend veldonderzoek proefsleuven, fase)

In de nieuw te bouwen woonwijken Zuiderloo en Zandzoom is in het verleden onderzoek gedaan naar de historische groenstructuren. Gebleken is dat deze veelal eeuwenoud zijn en de basis voor het landschap ter plekke vormen. Vanaf het hoogste punt van de strandwal (de Hoogeweg) legde men oost-west gerichte houtwallen aan, met daarnaast greppels. Bij het graven van de greppels legde men de uitgegraven grond naast de greppel en beplante deze met elzen, die graag een nattere bodem hebben. De elzenhagen dienden als perceelsscheiding en werden regelmatig gesnoeid waarbij het hout werd gebruikt voor geriefhout (hekwerkjes, stelen van bezems, brandhout, etc.). De greppels moesten het aanwezige water zo direct mogelijk afvoeren naar de strandvlaktes aan weerszijden van de strandwal. Het systeem van de houtwallen met hun greppels functioneerde duidelijk goed, want tot op de dag van vandaag zijn ze als zodanig benut en voor de toekomstige woonwijk zijn de greppels zelfs nog terug gebracht

De andere, nog veel voorkomende groenstructuur is de structuur van de hagen, die langs openbare wegen werden aangelegd. Zij werden direct langs het pad aangelegd om vee-verplaatsingen binnen de kaders te houden en om te voorkomen dat de wegen steeds breder uitsleten.

Het is aardig om het perceel van het toekomstige icoon met houtwallen, greppels en eventueel hagen te begrenzen. Deze landschappelijke kwaliteiten zouden het verhaal rond een toekomstig icoon kunnen versterken.

WELKE HISTORISCHE KWALITEITEN MOETEN WORDEN MEEGENOMEN?

Naast de genoemde uitgangspunten c.q. voorwaarden, die de Stichting Oer-IJ heeft gesteld is er, mede naar aanleiding van de voornoemde historische kwaliteiten van de locatie, dus nog een aantal andere historische kwaliteiten waar in de planvorming rekening mee moet worden gehouden. Samengevat zijn het de volgende elementen.

- Het bestaande houten stolpskelet dat ter plekke in de buitenlucht staat, moet op korte termijn iets van (tijdelijke) bescherming krijgen, omdat hij anders verloren gaat.
- Daarnaast is gebleken, dat de huidige skeletvorm door inwoners niet herkend wordt als de basis voor een stomp. Uitgangspunt in de planontwikkeling moet zijn dat dit vierkant een rol krijgt binnen het icoon Vroege Middeleeuwen, gebruikt en veiliggesteld wordt voor de toekomst.
- Er is bij Baduhenna een fraaie maquette van een woonstalboerderij uit de Vroege Middeleeuwen. Daar moet zeker naar verwezen worden in de toelichting.
- Daarnaast beheert de Stichting Baduhenna een waardevolle collectie archeologische objecten die kunnen bijdragen aan het verhaal rond de locatie.
- Er is nog een oude eerste-leggingssteen van de stomp die voorheen in de voorgevel was ingemetseld en die bij de sloop is gespaard. De steen bevindt zich op de gemeentewerf en zou een plekje op het perceel kunnen krijgen.
- Het verrichtte archeologische onderzoek ter plekke van de gesloopte stomp, alsmede het archeologisch onderzoek in Zuiderloo waarbij veel informatie omtrent het Vroegmiddeleeuwse boerenerf is bekend geworden, -met name waterputten-, moet bij het verhaal betrokken worden.
- Het landschapsverhaal ter plekke omvattende de strandwal, het parallelle uitlooptje van de strandwal, de ligging van de boerderijen op de overgangen van strandwal naar strandvlakte, de aanvoersloten en de Limmerdam moeten een rol krijgen in het verhaal.
- Dat geldt ook voor de houtwallen, greppels en hagen; een voorstel is om het perceel ter afsluiting met houtwallen en greppels te omheinen.
- Voorts is het wenselijk om qua beplanting aan te sluiten op de toekomstige groene buffer die tussen Heiloo en Limmen gepland is.
- Zichtbaar maken van de grond: zand (strandwal), veen (oostelijke vlakte); NAP-waarden (hoogteligging)
- De noord-zuid wegen zoals Westergweg en Oosterzijweg zijn wegen met een hoge ouderdom. Het ontstaan van deze routes gaat terug tot in de prehistorie. Ze waren als landroutes in de Vroege Middeleeuwen van groot belang. Dat verhaal moet zeker ook worden meegenomen.

MET WELKE PRAKTISCHE ZAKEN MOET VERDER WORDEN REKENING GEHOUDEN?

- De gemeente moet als eigenaar van het perceel op korte termijn geïnformeerd worden over de planvorming en er moet formeel toestemming komen om op deze plek een icoon te realiseren. Op korte termijn moet wethouder Rob Opdam en projectleider Zandzoom Theo van Bentvelsen worden geïnformeerd (doet Anne), alsmede voor Arthur van Leeuwen, de projectleider voor de afslag (Anita, is gebeurd, is positief). Een regelmatig en overleg tussen partijen en de gemeente is belangrijk voor het draagvlak en de continuïteit.
- Het perceel moet exact worden opgemeten. Arthur van Leeuwen heeft aangegeven dat er sprake is van een te benutten ruimte van circa 200 m².
- Zodra er een plan is moet worden uitgezocht of er een Omgevingsvergunning voor de uitvoering van de plannen nodig is en of eventueel nog een bestemmingsplanwijziging nodig is.
- Er is door de gemeente recentelijk een informatiebord over het stolpenvierkant gemaakt; die zou ook in het totaalplaatje gebruikt, c.q. mee genomen kunnen worden (Anne vragen).
- Er moet een Communicatieplan worden gemaakt i.s.m. de gemeente, zodat de inwoners “mee genomen” worden in het project en er draagvlak voor ontstaat.

VOORSTEL VOOR DE INRICHTING VAN DE LOCATIE

We willen een informatieplek creëren, die bestemd is om te recreëren en waarbij gefaciliteerd kan worden dat er open dagen kunnen worden gehouden met een educatief aspect. Daarin kunnen Baduhenna en de Historische Vereniging Heiloo een rol spelen.

Men betreedt het erf vanaf de Oosterzijweg over een aan te leggen bruggetje met af te sluiten hek. Geheel rechts, als men op het erf komt, komt een Oer-IJ uitkijkpunt (Blik op het Oer-IJ) te staan met algemene informatie over het Oer-IJ en wordt een overzicht gegeven van alle iconen. Bezoekers kunnen daar ook hun fietsen kwijt. Het uitkijkpunt is van ver af te zien en nodigt uit om naar de plek toe te komen.

Het aanwezige vierkant wordt circa 3 meter noordelijker verplaatst t.a.v. de plaats waar het nu staat, zodat het in het midden van de te benutten breedte van het perceel komt te staan. Enige meters vóór de oostzijde van het vierkant wordt de hoofdvorm van de voorgevel van vroegere stolp geplaatst in perspex met daarop gedrukt de voormalige voorgevel, zodat vanaf de Oosterzijweg duidelijk is wat de betekenis van het vierkant in relatie tot de stolp is. De bestaande houten constructie krijgt ter bescherming een plaatselijke perspexafdekking aan de bovenzijde zodat hij beschermd is tegen regen. Rond de vier poeren wordt de ontwikkeling van boerenerven in 4 fases (vanaf de Vroege Middeleeuwen tot aan de stolp) aangegeven d.m.v. informatieborden en met verwijzing naar Baduhenna en de maquette die daar staat.

Tussen de fietsenstalling en het vierkant staan 1 of 2 fraai vorm gegeven picknickbanken, waarop ingegaan wordt op de Vroegmiddeleeuwse betekenis van Heiloo, de historische restanten daarvan in de nabijheid en deze worden gerelateerd aan het Oer-IJ.

Ergens op het perceel wordt een verwijzing geplaatst naar Kwartje Koffie voor horeca of wc.

Het perceel wordt afgescheiden d.m.v. knotwilgen (langs de weg en westelijke begrenzing) en houtwallen met elzenhagen langs de noordelijke en zuidelijk begrenzing, oost-west lopend.

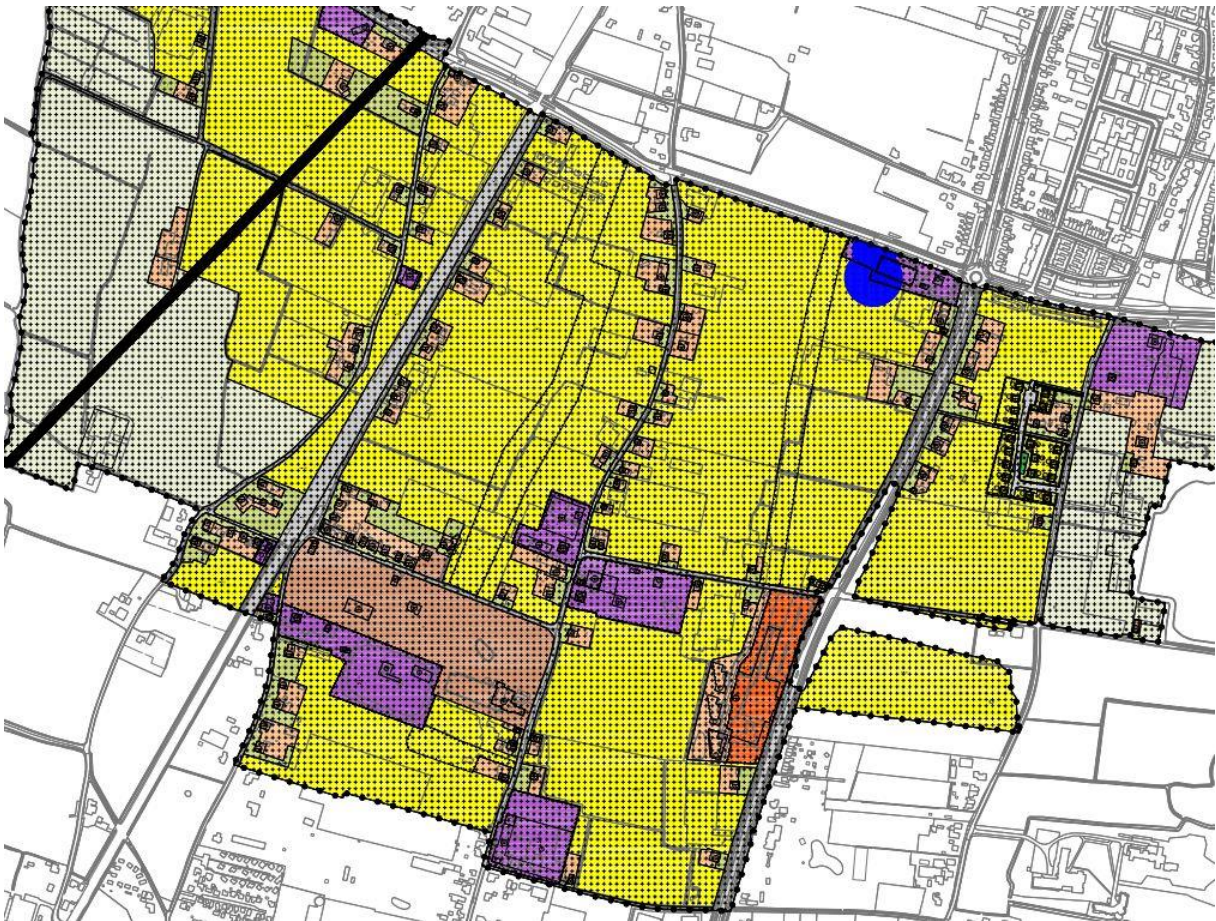
FINANCIËN

De realisatie van het project wordt (hopelijk) gefinancierd door bijdragen van:

- De Stichting Oer-IJ
- Provincie
- Prins Bernardfonds
- Rabo-Cultuurfonds
- TAQA-fonds
- Fonds Victor Heiloo
- Gemeente Heiloo
- Gemeente Castricum (?)
- Kwartje Koffie

DRAAIBOEK

1. Opvragen juiste afmeting en intekening perceel. 7-1-21
Opmerking: Direct ten zuiden van het vierkant is gemeente Castricum. Ontvangen 19-1-21, zie pagina 6. Opmerking Arthur van Leeuwen:
2. Contact met de Werkgroep Heiloo en duidelijkheid over richting PVA. 1-2-21
3. Akkoord Gemeente over het idee op die locatie een icoon te realiseren (wethouder, projectleider, erfgoedambtenaar) z.s.m.
4. Navragen bij gemeente Omgevingsvergunning en bestemmingsplan? z.s.m.
5. Zodra over voorgaande zaken akkoord is: uitwerken planidee en maken verdere draaiboek.

Huidig bestemmingsplan Zandzoomgebied: de locatie rechts onder met blanco scheg is bedoeld voor de afslag van de A9. Dit wordt een apart bestemmingsplan.

BIJLAGE

Afbeelding reeds gemaakte informatiebord locatie Lagelaan met vierkantconstructie stolp (volgt nog).

Weekverslagen archeologische onderzoeken locatie Lagelaan (volgt nog).